

POSTANOWIENIE

Dnia 20 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z powództwa Uniwersytetu im. (...) w P.
przeciwko R. P.
o odszkodowanie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 20 kwietnia 2021 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 27 listopada 2019 r., sygn. akt III APa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od powoda na rzecz pozwanego R. P. 2.025 zł (dwa tysiące i dwadzieścia pięć) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z 27 listopada 2019 r. oddalił apelację powoda Uniwersytetu im. (...) w P. od wyroku Sądu Okręgowego w P. z 21 maja 2019 r., który oddalił powództwo przeciwko pozwanemu R. P. o zasądzenie 138.890,14 zł tytułem naprawienia szkody poniesionej przez powoda wskutek obciążenia go, z winy pozwanego (w związku z nieprzedłożeniem rozprawy habilitacyjnej lub innej dokumentacji wymaganej do wszczęcia przewodu habilitacyjnego), obowiązkiem zwrotu środków przekazanych na realizację projektu badawczego.

Sąd wskazał, że istotą sprawy było ustalenie czy pozwany ponosi odpowiedzialność za umyślne wyrządzenie szkody na podstawie art. 122 k.p., wobec nałożenia na powoda obowiązku zwrotu środków finansowych Narodowemu Centrum Nauki, które były przeznaczone na realizację projektu badawczego habilitacyjnego. W ocenie Sądu, odpowiedź jest negatywna, gdyż powód winien wykazać jakich obowiązków pracowniczych pozwany nie wykonał lub wykonał nienależycie. Powód nie wykazał, aby pozwany był faktycznie zobowiązany do złożenia rozprawy habilitacyjnej. We wniosku o dofinansowanie projektu badawczego habilitacyjnego wskazano, że zrealizowane w ramach projektu cele badawcze i uzyskane wyniki staną się częścią rozprawy habilitacyjnej. Nie wynikało z tego, że pozwany zobowiązał się do uzyskania celu naukowego w postaci wszczęcia rozprawy habilitacyjnej. Również analiza treści umowy grantowej z 25 maja 2009 r. nie daje podstaw do stwierdzenia jakiegokolwiek powinności pozwanego do przygotowania takiej rozprawy. Umowa nie pozwala przyjąć, że pozwany nie wykonał lub wykonał nienależycie obowiązki pracownicze, objęte umową grantową, a tym samym przyjąć umyślne lub nieumyślne działanie pozwanego na szkodę powoda. Sąd uznał, że powód niezasadnie upatruje pierwszeństwa w przepisach rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 22 stycznia 2008 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na naukę przeznaczonych na finansowanie projektów badawczych przed umową grantową zawartą między stronami. Z § 10 ust. 1 rozporządzenia nie można wnioskować, aby projekt habilitacyjny obejmował swym zakresem również rozprawę habilitacyjną, gdyż samo wskazanie, że kierownikiem projektu habilitacyjnego jest osoba ubiegająca się o uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego tego nie dowodzi. Umowa w § 10 ust. 5 stanowi, że efektem projektu habilitacyjnego powinna być rozprawa habilitacyjna lub inna dokumentacja wymagana do wszczęcia przewodu i uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego. Za dokumentację taką należy uznać publikacje powstałe w czasie i w związku z realizacją projektu, wymienione w raporcie końcowym. Środki przyznane na finansowanie projektu habilitacyjnego, określone w § 10 ust. 4 rozporządzenia zostały prawidłowo wykorzystane na wykonanie badań podstawowych, wykorzystanych do przygotowania rozprawy habilitacyjnej.

Świadczy o tym deklaracja pozwanego, złożona we wniosku o dofinansowanie, iż cele badawcze i uzyskane wyniki staną się zasadniczą częścią rozprawy habilitacyjnej. Jednakże z przepisu nie można wywodzić, aby w ramach projektu badawczego pozwany zobowiązał się do wykonania rozprawy habilitacyjnej. Również z dalszych przepisów nie wynika wyraźny dla kierownika projektu obowiązek uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego lub przeprowadzenia rozprawy habilitacyjnej w określonym czasie. Pozwany przedstawił inną dokumentację wymaganą do wszczęcia przewodu i uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego. W ocenie raportu końcowego z realizacji projektu recenzent wskazał, że projekt został wykonany zgodnie z zakresem merytorycznym zawartym we wniosku i umowie, a środki finansowe prawidłowo wykorzystane. Żadna z określonych w umowie grantowej podstaw żądania zwrotu przekazanych środków nie dotyczyła okoliczności nieprzygotowania rozprawy habilitacyjnej.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na istnienie „potrzeby wykładni przepisów rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 stycznia 2008 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na naukę przeznaczonych na finansowanie projektów badawczych (Dz.U. 2008.21.126) w związku z art. 2 pkt 6 i 13 oraz art. 9 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 8 października 2004 r. o zasadach finansowania nauki (Dz.U. 2008.169.1049 t.j.), których treść budzi poważne wątpliwości, to jest: 1) czy w świetle dyspozycji przepisów § 10 ust. 5 w związku z § 7, § 10 ust. 1 i 4 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 stycznia 2008 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na naukę przeznaczonych na finansowanie projektów badawczych (Dz.U. 2008.21.126) kierownik projektu habilitacyjnego jest obowiązany do przygotowania rozprawy habilitacyjnej lub innej dokumentacji wymaganej do wszczęcia przewodu i uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego, 2) czy w świetle dyspozycji przepisów § 7, § 10 ust. 1 i 5, § 22 oraz § 23 ust. 1-5 i 8 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 stycznia 2008 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na naukę przeznaczonych na finansowanie projektów badawczych (Dz.U. 2008.21.126) brak

określenia w § 10 ust. 5 powyższego rozporządzenia daty końcowej uzyskania efektu projektu habilitacyjnego w postaci rozprawy habilitacyjnej lub innej dokumentacji wymaganej do wszczęcia przewodu i uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego, uniemożliwia uznanie umowy projektowej za niewykonaną w trybie i na zasadach określonych w § 23 ust. 1-5 i 8 w/w rozporządzenia oraz czy w tym zakresie rozprawa habilitacyjna lub inna dokumentacja wymagana do wszczęcia przewodu i uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego powinna być przedłożona niezwłocznie po wezwaniu przez instytucję finansującą w ramach procedury rozliczenia umowy o realizację projektu habilitacyjnego, określonej w § 23 ust. 1-5 i 8 powyższego rozporządzenia, to jest zgodnie z art. 455 k.c., 3) czy w świetle dyspozycji przepisów § 19 ust. 1 w związku z § 10 ust. 5 oraz § 23 ust. 1-5 i 8 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 stycznia 2008 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na naukę przeznaczonych na finansowanie projektów badawczych (Dz.U. 2008.21.126) dopuszczalne jest uznanie umowy o realizację projektu habilitacyjnego za niewykonaną z powodu mnie uzyskania efektu projektu habilitacyjnego w postaci rozprawy habilitacyjnej lub innej dokumentacji wymaganej do wszczęcia przewodu i uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego również w przypadku, gdy umowa, o której mowa w § 19 ust. 1 w/w rozporządzenia, nie zawiera odrębnych postanowień dotyczących uzyskania w/w efektu, a jedynie postanowienie, że do wykonywania projektu habilitacyjnego w zakresie praw, obowiązków i współdziałania stron umowy, przebiegu realizacji prac, sporządzania raportów, odbioru i rozliczeń mają zastosowanie przepisy ustawy z dnia 8 października 2004 r. o zasadach finansowania nauki (Dz.U. z 2008 r., Nr 169, poz. 1049) oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 stycznia 2008 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na naukę przeznaczonych na finansowanie projektów badawczych (Dz.U. 2008.21.126).

Zdaniem skarżącego, na tle niniejszej sprawy powstaje problem prawidłowego stosowania w/w przepisów rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 stycznia 2008 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na naukę przeznaczonych na

finansowanie projektów badawczych (Dz.U. 2008.21.126). Kierując się bowiem wykładnią Sądów obu instancji należałoby przyjąć, że przepisy w/w rozporządzenia, w części wskazującej na odrębność projektu habilitacyjnego od projektu własnego, pełnią jedynie funkcję symboliczną. Stanowisko Sądów obu instancji prowadzi bowiem do zrównania w ocenie obowiązków kierownika projektu habilitacyjnego z obowiązkami kierownika projektu własnego, w rozumieniu § 7 w/w rozporządzenia, który w swej definicji zawiera jedynie wykonanie określonych badań nie powiązanych z koniecznością uzyskania określonego efektu, jak to jest przewidziane dla projektu habilitacyjnego.

Według skarżącego, taki tok rozumowania prowadzi do zakwestionowania racjonalności prawodawcy, który już w przepisach w/w ustawy o finansowaniu nauki wyróżnił projekty habilitacyjne spośród projektów badawczych, co niewątpliwie nie miało tylko charakteru symbolicznego i miało służyć rozwojowi kadry naukowej na uczelni w odniesieniu do pracowników ubiegających się o uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego”.

Pozwany wniósł o oddalenie skargi i zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawia zasadnej podstawy przysądu i dlatego nie został uwzględniony.

Treść wniosku uprawnia stwierdzenie, iż skarżący odwołuje się tylko do podstawy przysądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.

Ta podstawa przysądu spełnia się wtedy, gdy „istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie”. Chodzi zatem o kwalifikowaną potrzebę wykładni przepisów prawnych. Należy odróżnić ją od zwykłej wykładni prawa, której można wymagać od jurysty, bo wówczas nie składa się na wskazaną podstawę przysądu.

Założenie wniosku, iż istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości nie jest zasadne z następujących przyczyn.

Podstawa przysądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. ma charakter generalny a nie konkretny, ograniczony do danej sprawy. Przedmiotem tej podstawy przysądu

jest kwestia uniwersalna. W centrum zainteresowania jest tylko sam przepis prawny ze względu na poważne wątpliwości w jego wykładni. Szersze ujęcie oznaczałoby, że postępowanie kasacyjne nie miałoby granic i stałoby się kolejną (powszechną) instancją.

Czym innym jest zatem jednoczesna analiza kilku przepisów i odpowiedź na pytanie o ich stosowanie w określonej sytuacji (stanie faktycznym).

Wówczas wykracza to poza podstawę przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż w centrum uwagi jest wykładnia i ocena stosowania prawa w konkretnej sprawie.

Należy zatem odróżnić ocenę naruszenia prawa materialnego, w szczególności właściwej (w przeciwieństwie do błędnej) wykładni prawa w konkretnej sprawie (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) od szczególnej podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.

Podstawa przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. ma za przedmiot analizy (badania) indywidualne przepisy i do tego się ogranicza, a więc nie polega na jednoczesnej wykładni kilku przepisów i poszukiwaniu na tej podstawie określonej normy prawnej, która mogła albo nie mogła zostać zastosowana w indywidualnej sprawie objętej skargą kasacyjną.

Chodzi o to, że prawo w pierwszej kolejności stosuje sąd powszechny. Kontrola stosowania prawa przed Sądem Najwyższym to domena podstaw kasacyjnych (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.). Kontroli orzeczeń sądów powszechnych dokonuje się tylko w granicach przewidzianych w ustawie. Sąd Najwyższy nie wydaje już wiążących wytycznych dotyczących wykładni i stosowania prawa. W uzasadnionych przypadkach (przewidzianych w ustawie) podejmuje uchwały w składzie powiększonym dla ujednolicenia orzecznictwa. Nie zastępuje jednak prawodawcy, dlatego w trybie podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. nie odpowiada na każdą wątpliwość zgłaszaną przez stronę w kwestii wykładni przepisu, jeżeli nie wykracza poza zwykłą wykładnię, a ponadto odpowiedź jest silnie uwarunkowana sytuacją jednostkową w danej sprawie. Treść pytań wniosku to potwierdza, gdyż celem jest odpowiedź dotycząca określonego kazusu, takiego jak w sprawie objętej skargą.

Na płaszczyźnie samej wykładni gramatycznej treść przepisów ustawy i rozporządzenia przywołanych we wniosku nie jest niejasna. Zgłoszona potrzeba wykładni nie wskazuje na potrzebę szerszej (innej) wykładni niż reguły literalnej (podstawowej) wykładni prawa.

Pytania ujęte kolejno w punktach 1, 2 i 3 wniosku dotyczą w istocie stosowania prawa w danej sprawie (nie różnią się istotnie od zarzutów podstawy kasacyjnej).

Pytanie pierwsze miało już swą odpowiedź przed wszczęciem sprawy, skoro pozew oparto na założeniu, iż skarżący był zobowiązany do przygotowania rozprawy habilitacyjnej lub innej dokumentacji wymaganej do wszczęcia przewodu i uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego. Skarżący żąda tylko potwierdzenia takiej normy. Poszukiwana odpowiedź dotyczyłaby w istocie oceny rozstrzygnięcia sprawy przez sąd powszechny, a więc stosowania prawa. Potwierdzenie takiej oceny wynikałoby z odpowiedzi na dalsze pytanie, czy aby na pewno naruszenie powinności określonej w § 10 ust. 5 rozporządzenia jest równoznaczne z obowiązkiem zwrotu przez kierownika projektu środków przeznaczonych na projekt badawczy. Przede wszystkim dlatego, że obowiązek taki nie jest przedmiotem regulacji tego przepisu. Obowiązek świadczenia (zapłaty) powinien mieć wyraźne oparcie w ustawie lub w umowie. Samo rozporządzenie nie określa obowiązku zwrotu środków finansowych przez kierownika projektu. Wydatkowanie środków jest w określony sposób uwarunkowane kauzalnie. Chodzi jednak o to, czy przepis rozporządzenia wykonawczego może nakładać indywidualny obowiązek tak daleko idący bez osadzenia go w ustawie lub w umowie. Zwłaszcza, że efektem miałoby być świadczenie takie jak dzieło w umowie o dzieło (rezultat w określonym czasie – rozprawa habilitacyjna), co mogłoby kłócić się z założeniami nauki zależnej wpierw do samych poszukiwań i badań.

Ocena ta jest aktualna w odniesieniu do pytania drugiego. Skoro nie musi być uprawnione założenie, że przepis art. 10 § ust. 5 rozporządzenia stanowi podstawę prawną roszczenia, to inna teza nie jest też przedmiotem regulacji § 22 i § 23 rozporządzenia, dotyczących raportów rocznych i końcowego, gdyż ich treść nie określa obowiązku zwrotu świadczeń otrzymanych przez kierownika projektu. Czym innym może być sytuacja niewykonania umowy projektowej i czym innym

powinność z § 10 ust. 5. Z obu tych regulacji nie musi wynikać uzasadnione żądanie wykonania obowiązku złożenia rozprawy habilitacyjnej lub innej dokumentacji. Konsekwentnie bezprzedmiotowe może być odwołanie się do art. 455 k.c. Odpowiedź nie musi iść tak daleko, gdyż przedmiotem sprawy nie jest rozliczenie między powodem a właściwym Ministrem.

Pierwotne założenie wniosku (skarżącego) występuje też w trzecim pytaniu, które idzie jeszcze dalej, bowiem zdaje się przyjmować, że przedmiotem tej sprawy jest ocena czy Uczelnia nie wykonała umowy, a gdyby nawet, to należałoby ocenić, czy doszło do tego z powodu nie uzyskania projektu habilitacyjnego w postaci rozprawy habilitacyjnej lub innej dokumentacji.

Jest to jednak materia konkretnej sprawy (podobnie jak w pytaniu pierwszym i drugim), rozstrzygniętej prawomocnym wyrokiem, a więc nie przedmiot zainteresowania uniwersalnej podstawy przysądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. (czyli sam przepis prawa, ze względu na kwalifikowaną potrzebę jego wykładni).

Taki sposób oceny podstawy przysądu jest uprawniony, gdyż postawione pytania wykraczają poza prawną formułę podstawy przysądu (jej przedmiot) i dotyczą w istocie stosowania prawa w sprawie objętej skargą, co może być właściwe dla podstawy przysądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Do tej podstawy przysądu skarżący nie odwołuje się i nawet hasłowo nie twierdzi, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nie ma więc uzasadnienia do jednoznacznej odpowiedzi na postawione pytania, dlatego że poszukiwana odpowiedź dotyczy stosowania prawa a nie kwalifikowanej potrzeby wykładni przepisów, co jest punktem ciężkości podstawy przysądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Po wtóre udzielenie jednoznacznej odpowiedzi na pytania wykraczałoby ponad potrzebę argumentacji, albowiem punktem odniesienia nie jest podstawa przysądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. i dlatego na etapie przysądu nie rozstrzyga się o zasadności wyroku Sądu powszechnego w tej sprawie, a nim uwarunkowane są wszak pytania wniosku. Wystarczy stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi nie przedstawia zasadnej podstawy przysądu.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i § 3 k.p.c., art. 99 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. oraz § 2 pkt 6, § 9 ust. 1 pkt 2 i § 10 ust. 4 pkt 2

(stosowanych odpowiednio do odpowiedzi na skargę kasacyjną) rozporządzenia z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (stawka minimalna dla wzp 136.603 zł – 5.400 zł x 75% x 50%).